

Mateusz Półtorak

Uniwersytet Zielonogórski

BLOGI FAN FICTION JAKO NOWY ELEMENT WSPÓŁCZESNEJ KULTURY (REKONESANS BADAWCZY)

Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do szerszych rozważań na temat funkcjonowania literackiej twórczości użytkowników Internetu¹ w przestrzeni nowego medium. Jest też kontynuacją prowadzonych przeze mnie badań na temat znaczenia literatury w sferze komunikacji internetowej² oraz jej wpływu na aktywność czytelnictwa sieciowej społeczności.

Rozważania o blogach fan fiction jako przejawie współczesnej kultury wymagają chociaż krótkiego odniesienia się do przestrzeni komunikacyjnej, w jakiej te formy wypowiedzi funkcjonują, czyli internetu. Internet jako medium wykształcił nowe gatunki wypowiedzi, których znaczenie ciągle rośnie nie tylko w odbiorze społecznym. Wystarczy wspomnieć, że deprecjonowane początkowo przez tradycyjne kanały medialne, dzisiaj są dla nich istotnym źródłem informacji, co więcej wyznaczają w znacznym stopniu kierunek rozwoju tych informacji³.

Decydującą rolę w dynamicznym rozwoju przestrzeni internetowej nowych mediów odegrali jednak nie tradycyjni kreatorzy komunikacji, na przykład instytucjonalne redakcje informacyjne, a sami użytkownicy sieci. Internetowa społeczność, a szczególnie

¹ Autor stosuje w artykule dwojaki zapis terminu „Internet” – wielką oraz małą literą. Różnorodność zapisu wynika z kontekstu użycia terminu (Internet – jako system, globalna sieć; internet – jako medium), a reguły stosowania dwóch form zapisu wyjaśnia Rada Języka Polskiego, http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1032:internet-&catid=44 [dostęp: 10.12.2016].

² M. Półtorak, *Komunikowanie o literaturze kryminalnej w internecie (na podstawie blogu „Żywi i umarli” Mariusza Czubaję)*, „Zielonogórskie Seminarium Językoznawcze 2014”, red. M. Hawrysz, M. Uździcka, A. Wojciechowska, Zielona Góra 2015, s. 131.

³ Z. Bauer, *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Kraków 2008, s. 257.

jej aktywność w zakresie różnych form interakcji pozwalających na dynamiczną i ciągłą wymianę informacji przy braku ograniczeń narzędziowych (multimedialność kanału) oraz szerokiej dostępności do sieci doprowadziły do rozwoju Internetu jako medium⁴. Dziś to nie tylko kanał informacji, ale także przestrzeń społecznego funkcjonowania, we wszystkich jego obszarach, a więc także w kulturze. Interesująca może więc być próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, jaki ma wpływ szeroko rozumiana działalność użytkowników sieci na, ogólnie mówiąc, obraz współczesnej kultury i przemiany wynikające z interakcji obu wskazanych przestrzeni, czyli internetu i kultury.

Przyczynkiem do tego typu rozważań może być analiza blogów, które zawierają literacką twórczość użytkowników internetu. Ten gatunek wypowiedzi daje możliwość analizy relacji nadawczo-odbiorczych i ich kulturowych implikacji, co będzie głównym celem dalszych rozważań.

Wpływ internetu na kształtowanie się obyczajów społecznych i kulturowych

Multimedialność sieci okazała się decydująca w procesie rozwoju mediów (także tradycyjnych). Uzasadnia to powszechny już dziś sąd, że „sposób komunikowania określonych treści w mediach jest równie ważny jak same treści”⁵. Dlatego sieć stała się nową, atrakcyjną formą dotarcia do odbiorcy. Jej ważnym atutem jest dwustronność samego procesu komunikacji⁶. W internecie bowiem żadna aktywność nie pozostaje bez reakcji. Odbiorcy często opiniują zamieszczone tam treści, aktywnie uczestniczą w kreowaniu ich rozwoju, uzupełniają poruszaną problematykę o dodatkowe informacje, odwołując się często do zupełnie nowych źródeł, rozwijają dyskusję między sobą w obrębie poruszanego tematu⁷. Niewątpliwie wpływa to na wzbogacenie zamieszczanych wypowiedzi, ale też jest nieocenione dla ich autora (nadawcy), ponieważ otrzymuje on w zasadzie bardzo obiektywną opinię na temat swojej aktywności, a także inspiracje dla przyszłych działań.

Dynamika projekcji treści i ich ilość publikowana w tak różnorodny sposób sprawia, że internet jest nośnikiem trudnym do opisanego z pozycji czysto socjologicznej. Nie ulega jednak wątpliwości, że jego wpływ na kształtowanie zachowań jest znaczący i ma niezwykle szeroki i różnorodny zasięg społeczny, na przykład politycy prezentują się wyborcom na portalach społecznościowych, artyści reklamują tam swoją twór-

⁴ D. Nicholas, *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie internetu: idee, metody, środki*, Warszawa 2001, s. 27.

⁵ L. Taylor, A. Willis, *Medioznawstwo. Teksty, instytucje i odbiorcy*, Kraków 2006, s. 3.

⁶ R. Sajna, *Europa multimedialna. Od Acta Diurna do Europa.eu*, Bydgoszcz 2011, s. 156.

⁷ M. Półtorak, *op. cit.*, s. 135.

czość itd., a znaczące współcześnie ruchy społeczne (KOD, sprzeciw wobec ACTA)⁸ także miały swój początek w przestrzeni internetowej.

Internet przez ostatnie lata stał się bardzo istotną przestrzenią realizacji działań w zakresie kultury, głównie poprzez „promocję” aktywności w tej sferze. Twórcy dostrzegli w nowym narzędziu idealny mechanizm popularyzacji swojej działalności. Zyskali w szczególności ci, wykorzystujący multimedialność jego przestrzeni – a więc twórcy kultury popularnej – w rozumieniu nie wytworów kultury, a mechanizmów, za pomocą których kultura przenika do świadomości odbiorców⁹. Ale sieć nie jest już tylko narzędziem szerokiej promocji popkulturowych nowinek czy też przestrzenią sondażową co do planów rozwoju działalności twórców. Internet jest dziś kinem, salą koncertową, stadionem, dyskoteką, biblioteką, sceną – źródłem kultury i płaszczyzną jej tworzenia. Tu rodzą się trendy, rozwijają koncepcje, krzyżują różne formy realizacji sztuki popularnej. W skrajnych sądach przyjmuje się, że „wyłączenie” Internetu trwale zahamowałoby nie tylko zakres promocji kultury popularnej, ale jej dalszy rozwój.

Przyjmuje się, że dzisiejsza kultura ma bez wątpienia masowy charakter. Znaczący to między innymi, że dociera do odbiorcy głównie poprzez środki masowego przekazu. Tę ścieżkę determinuje charakter współczesnego społeczeństwa, określanego jako „informacyjne”, które nieprzerwanie korzysta z nieograniczonej dostępności do mediów. Za pomocą smartfonów, tabletek czy notebooków ma ciągły dostęp do strumienia informacji, z którego swobodnie korzysta. Postęp technologiczny doprowadził do momentu, w którym największy bank aktualności nosimy w kieszeni. Determinuje to podejście wobec wszelkich przejawów społecznej aktywności – z kulturą włącznie.

Internet jako przestrzeń funkcjonowania kultury

Media są dziś głównym źródłem wiedzy o kulturze. W dobie wszechobecnej informacji stały się dla dużej części społeczności jedynym źródłem nie tylko wiadomości, ale obcowania z kulturą w ogóle¹⁰. Masowość medium, jakim jest internet, wymusza niejako charakter prezentowanej i kreowanej tam kultury. Trzeba pamiętać przy tym, że kultura ta dociera do różnorodnego odbiorcy – nie ma tu ograniczeń wiekowych, społecznych czy też tematycznych i formalnych. A jej istotą jest to, że wszelkie przejawy aktywności tak zwanej kulturalnej mają swoje odzwierciedlenie w masowym kanale

⁸ T. Bielak, *Kultura uczestnictwa – kultura kontestacji? Debaty internetowe wokół ACTA*, [w:] *Współczesne media. Język mediów*, red. I. Hofman, D. Kępa-Figura, Lublin 2013, s. 273.

⁹ J. Fiske, *Postmodernizm i telewizja*, tłum. J. Mach, [w:] *Pejzaże audiowizualne. Telewizja. Wideo. Komputer*, red. A. Gwóźdź, Kraków 1997, s. 175.

¹⁰ A. Kisielewska, *Bohaterowie elektronicznego olimpu*, „Kultura Popularna” 2003, nr 1, s. 37-43.

przekazu (np. internecie). Dlatego też kulturę masową utożsamia się z popularną ze względu na różnorodność form i narzędzi prezentacji oraz zasięg odbiorczy¹¹.

Masowe podejście do kultury determinuje także jej charakter. W przestrzeni medialnej można zaobserwować dominację popkultury odtwórczej – tak zwanego recyklingu kulturowego¹². Proces ten polega na budowaniu przekazu na sprawdzonych wcześniej wartościach. Odnieść to można do teorii Hansa Roberta Jaussa o horyzoncie oczekiwań odbiorcy¹³, która sugeruje, że odbiorca lepiej odnajduje się w znanych mechanizmach kulturowych, przez co łatwiej jest mu zinterpretować konkretne przekazy – co za tym idzie, są dla niego bardziej wartościowe. Umiejętność rozpoznania gatunku, odwołań, mechanizmów konstrukcyjnych utworu „syci inteligencję odbiorcy”¹⁴.

Mass media wykorzystują profilowanie odbiorców w sposób znakomity, za pomocą dostępnych narzędzi. W dzisiejszych czasach badanie opinii publicznej nie jest technologicznym wyzwaniem. Ma to swoje odzwierciedlenie w przekazach kulturalnych. Coraz częściej można zauważyć wiele projektów popkulturowych opartych na jednym kręgosłupie koncepcyjnym. Tyczy się to zarówno dzieł fabularnych, jak i muzycznych czy też sztuk wizualnych¹⁵. Skala zjawiska jest bardzo duża i przez wszystkich identyfikowalna. Problem stwarza jednak próba oceny tego kierunku rozwoju popkultury. Część badaczy twierdzi, że jest to hamulec twórczej kreatywności¹⁶. Celem odtwórczości kultury jest pewny zarobek, brak ekonomicznego ryzyka.

Inny punkt widzenia przedstawia ten kierunek popkultury jako wypadkową kultury masowej i społeczeństwa informacyjnego: dziś jesteśmy w stanie zidentyfikować każdy przekaz poprzez dostęp do wszystkich innych. Dawniej popkultura odtwórcza nie była tematem dyskusji, ponieważ dostęp do informacji był zdecydowanie uboższy, a co za tym idzie, uczestnictwo w kulturze – ograniczone. Omawiany proces z kolei, owszem postępuje, niemniej ma to miejsce, z uwagi na niesłabnące zainteresowanie odbiorców. Kultura popularna stała się więźniem konsumentów. Ci natomiast są zakładnikami popkulturowych produktów.

¹¹ Autor zdaje sobie sprawę z tego, że istnieje metodologiczny problem rozgraniczenia lub nie terminów: „kultura masowa” i „kultura popularna”. Rezygnuje jednak świadomie z ustosunkowania się do tego problemu, ponieważ nie ma on zasadniczego wpływu na prowadzoną narrację. Píše o tym: Antonina Kłoskowska, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*; Umberto Eco, *Apokaliptycy i dostosowani*.

¹² K. Krzysztofek, *Paratekst, jako postfabrykant kultury*, [w:] *Pogranicza audiowizualności*, red. A. Gwóźdź, Kraków 2010, s. 21.

¹³ H.R. Jauss, *Historia literatury jako prowokacja*, tłum. M. Łukasiewicz, Warszawa 1999, s. 146.

¹⁴ P. Para, *Kompilacje jako praktyka tworzenia w obszarze kultury popularnej*, [w:] *Dyskursy kultury popularnej w społeczeństwie współczesnym*, red. A. Cybal-Michalska, P. Wierzba, Kraków 2012, s. 217.

¹⁵ M. Filiciak, *Wirtualny plac zabaw. Gry sieciowe i przemiany kultury współczesnej*, Warszawa 2006, s. 174.

¹⁶ J. Szyłak, *Poetyka komiksu. Warstwa językowa i ikoniczna*, Gdańsk 2000, s. 13-15.

Skalę postępu tego zjawiska pośrednio wytłumaczyć można teorią Umberto Eco mówiącą, że „każda zmiana środków, jakimi posługuje się kultura, powoduje poważny kryzys poprzedniego modelu kulturowego”¹⁷. Wobec tej teorii, założyć możemy, że procesy internetowe kształtujące kulturę popularną mają wpływ na jej popularność poprzez atrakcyjność narzędzi, jakimi operują. Nie świadczy to natomiast o dewaluacji społecznej wrażliwości kulturalnej czy rosnącym zapotrzebowaniu na kulturę niższej jakości, będącym wypadkową funkcjonowania internetu. Poza tym kulturalna odtwórczość nie powinna być z założenia traktowana jako produkt niższej jakości. Wobec tego założenia, tylko „awangardowe odkrycia”, zrywające z wszelką tradycją, trafiające do garstki „wybrańców”, potrafiących zrozumieć koncepcję autora, można by uznać za wartościowe w kontekście rozwoju kultury, co jest założeniem nie tylko wątpliwym, co niemożliwym do realizacji¹⁸.

Jak już zdążyłem zaznaczyć, coraz istotniejszą rolę w procesie aktywizacji kulturalnej odgrywa internet. Jest on platformą wymiany informacji z zakresu szeroko rozumianej kultury poprzez szeroki zasób narzędzi i środków wyrazu. Co bardzo ważne dla niniejszych rozważań, daje on także szansę na prezentację własnej twórczości, a społecznościowy charakter użytkowników sieci pozwala na wypracowanie opinii oraz powiększenie wiedzy dotyczącej dziedziny podjętej aktywności. Wybór możliwości artystycznej prezentacji treści pozwala twórcom na kompozycyjną swobodę, a wolność użytkowników sieci w dostępie do narzędzi określających formę treści w Internecie daje twórczą możliwość każdemu jej użytkownikowi¹⁹.

Obserwacje przestrzeni internetowej pozwalają zauważyć, że głównym nurtem aktywności twórczej uczestników sieciowej społeczności jest tak zwana kultura popularna. Przejawia się to zarówno poprzez zainteresowanie samymi treściami traktującymi o tego rodzaju kulturze, jej produktami, jak i aktywnością w obrębie kreacji. Popkultura zdominowała internet dzięki idealnemu wykorzystaniu jego narzędzi.

Taką formą kreacji i aktywności jest blog – jeden z gatunków wypowiedzi internetowej. Błogi początkowo służyły internautom do tworzenia dzienników i pamiętników. W niedługim czasie pamiętniki przyjęły formę tematycznie nieograniczonych esejów, co zdecydowanie wpłynęło na ich popularność. Obecnie, każdego dnia, w przestrzeni internetowej przybywa kilka tysięcy blogów²⁰. Blogosfera (określenie blogów i spo-

¹⁷ U. Eco, *Apokaliptycy i dostosowani. Komunikacja masowa a teorie kultury masowej*, Warszawa 2010, s. 62.

¹⁸ *Ibidem*, s. 67.

¹⁹ R. Bomba, *Humanistyka cyfrowa w badaniu kultury popularnej*, [w:] *Nowe media i wyzwania współczesności*, red. M. Sokołowski, Toruń 2013, s. 305.

²⁰ M. Czubaj, M. Feliciak, *O la bloga!*, „Polityka” 2006, nr 20, s. 4.

łeczności ich użytkowników)²¹ dostarcza nam publikacji o różnorodnej tematyce, a dostępne w przestrzeni internetowej narzędzia nie ograniczają publikatora tylko do klasycznej, korespondencyjnej formy treści. Blogosfera dzisiaj to wiele jednoosobowych redakcji publicystycznych, które to – oprócz tych finansowych wobec autora – dostarczają korzyści merytorycznych odbiorcom²².

Jedną z ważniejszych funkcji blogu jest budowa społeczności skupionej wokół konkretnego projektu. Znaczenie tu ma wspomniana dwustronność relacji, charakterystyczna dla komunikacji internetowej, która wykazuje bardziej osobisty charakter niż w przypadku relacji nadawcy z odbiorcą w tradycyjnych środkach przekazu. Oczywiście, rola nadawcy w tym procesie komunikacyjnym jest znacząca. Wyznacza on kierunek, w którym społeczność będzie się rozwijać oraz decyduje o charakterze samej publikacji. Odbiorca z kolei, dzięki narzędziom internetowym, żywo uczestniczy w działalności blogera, poprzez komentowanie wpisów, sugestie dotyczące rozwoju projektu, bądź promowanie konkretnych publikacji w sieci²³. Tym samym włącza się w tworzenie blogu. Jak widać, relacja między nadawcą a odbiorcą tego typu publikacji jest bardzo bliska. Autor kreuje kształt blogu oraz charakter kontaktów nadawczo-odbiorczych. Odbiorca z kolei odgrywa decydującą rolę w promocji strony blogera i ma istotny głos recenzencki. Zależności są wzajemne, a ich ciężar równomierny.

Fan fiction jako przejaw kultury internetowej/internetu

Ciekawym zjawiskiem, które można obserwować w sieci, jest przywracanie do komunikacyjnego nurtu dawno już zapomnianych narzędzi będących nośnikami kultury. Internet dał nam fora dyskusyjne, które poprzez tożsame wartości stanowią swego rodzaju dziedzictwo klubów dyskusyjnych. Nowe życie zyskała także jedna z form publikacji literatury: powieść odcinkowa. Odbywa się to za pośrednictwem scharakteryzowanego powyżej narzędzia – blogu.

Blook (blog + book)²⁴ to najczęściej występująca forma powieści odcinkowej w przestrzeni internetowej. Jej istotą jest kreowanie przez internautów alternatywnych

²¹ A. Michalak, *Społeczne uwarunkowania zjawiska blogów*, [w:] *Przestrzenie wizualne i akustyczne człowieka. Antropologia audiowizualna jako przedmiot i metoda badań*, red. A. Janiak, W. Krzemińska, A. Wojtasik-Tokarz, Wrocław 2007, s. 317.

²² M. Półtorak, *op. cit.*, s. 137.

²³ A. Statek-Wróbel, *Blogi jako środek przekazu informacji*, [w:] *Media między przeszłością a teraźniejszością*, red. M. Zdulski, Jelenia Góra 2012, s. 221.

²⁴ M. Filiciak, *Gadanie na ekranie*, „Polityka” 2006, nr 20, s. 9.

wersji znanych z książek fabuł bądź kontynuacji wątków zakończonej już powieści. Tego typu aktywność określamy terminem „fan fiction” bądź „fanfic”²⁵.

Blogerzy publikujący swoją twórczość w tym nurcie robią to zwykle cyklicznie w postaci odcinków. Ten sposób aktywności wynika nie tyle z inspiracji wieloletnią tradycją periodycznej publikacji odcinków powieści, ile jest wynikiem wykorzystania narzędzi oraz środków komunikacji w internecie. Sam model budowania w taki sposób opowieści nie jest niczym odkrytym. Jak pisze Katarzyna Czajka w swym artykule:

Samo pisanie dalszego ciągu czy alternatywnych wersji wydarzeń nie jest niczym nowym. Na początku XX w. pisaniem takich opowiadań bawiło się wielu znanych autorów, m.in. C.S. Lewis „pożyczył” kilku bohaterów Tolkiena, wariacje na temat *Alicji w Krainie Czarów* pisała Edith Nesbit, autorka książki *Pięcioro dzieci i coś*. Jednak za początek współczesnego fan fiction uznaje się lata 60., kiedy do tzw. fanzinów (gazetek rozsyłanych między fanami) zaczęto pisać teksty opisujące alternatywne wersje przygód bohaterów serialu *Star Trek*. Pojawienie się Internetu, w którym każdy może zamieścić własne opowiadanie, zmieniło tę zabawę, znaną tylko wiernej grupce największych fanów, w kulturowy fenomen²⁶.

Błogi fan fiction podlegają tym samym zależnościom, co inne strony internetowe tego typu. Autor prezentuje swój pomysł na publikację treści. Jego forma i tematyka nie jest istotna. Najważniejsze są zasady gatunkowe, które już znamy. Aktywność autora musi być cykliczna, by zbudować konieczną dla istnienia blogu społeczność. Relacja nadawcy z odbiorcą musi być żywa, gdyż jej dwustronność często decyduje o popularności autora w sieci. Poza tym autor, korzystając z tego gatunku wypowiedzi, musi pamiętać o tym, że głos czytelnika jest bardzo istotny – ignorowanie go zawsze skutkuje stratą odbiorcy. To determinuje kolejną cechę blogów fan fiction – mianowicie – treść tego typu publikacji często zależy nie tylko od samego autora.

Gatunek blogu pozwolił na „ożywienie” zapomnianej formy książki, a dokładniej wynalezienie jej na nowo, poprzez właściwości narzędzi gatunkowych, wykorzystywanych w procesie komunikacji (dynamika i zasięg przekazu oraz duża dostępność treści; bliskość uczestników relacji nadawczo-odbiorczej). Tradycyjną formę powieści odcinkowej (zarówno w wydaniu prasowym, jak i radiowym – charakterystyka w tym wymiarze jest tożsama²⁷) możemy określić poprzez periodyczność publikacji, korespondencyjną relację nadawcy z odbiorcami, wpływ odbiorcy na kształtowanie przekazu. Te cechy (tożsame z platformą przekazu, jaką jest blogosfera) ukazują zależ-

²⁵ K. Czajka, *Fikcja po fikcji*, <http://www.polityka.pl/kultura/aktualnoscikulturalne/1517432,2,fan-fiction-czyli-ciagi-dalsze-ksiazek.read> [dostęp: 12.05.2016].

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Warszawa 1976, s. 34.

ności nadawczo-odbiorcze, tak swoiste dla budowy popkulturowego przekazu, także w wymiarze literackim.

Umberto Eco w jednym ze swoich esejów prezentuje poniższą deskrypcję powieści popularnej:

Przyjemność płynąca z narracji, jak zdążyliśmy się przekonać, płynie z powtarzania tego, co już znane: powtarzania cyklicznego, które ma miejsce zarówno w ramach jednego dzieła literackiego, jak i całej serii dzieł, w szeregu odwołań odsyłających od powieści do powieści. Przestrzeganie tej reguły stanowi samą istotę powieści popularnej i w żadnym wypadku nie może być uważane za jej wadę. Do reguły gry należy także mnożenie okazji do topicznych powtórzeń za sprawą dopisywania coraz to nowych epizodów, posługiwanie się uproszczoną psychologią znajdującą zastosowanie we wszystkich wersjach jednego i tego samego powieściowego archetypu²⁸.

Ta sugestywna prezentacja potwierdza tylko założenie, że to kultura popularna najlepiej odnajduje się w internetowej dystrybucji.

Popularność publikacji fan fiction zauważalnie rośnie. Sieć stała się przestrzenią funkcjonowania kultury fanowskiej²⁹. Odtwórczy charakter dzisiejszej popkultury znajduje potwierdzenie także w tym procesie. Trend przybyły do nas zarówno z zachodu (USA), jak i wschodu (Rosja)³⁰, w Polsce także znalazł entuzjastów i wciąż zyskuje popularność. Społecznościowy charakter mediów internetowych (w tym przypadku blogu), oprócz transparentnych zależności treści od relacji nadawczo-odbiorczych, sugeruje pytania o odwrotny kierunek wpływu tej dziedziny internetowej popkultury. Chodzi tu o wpływ fan fiction na aktywność kulturalną jego czytelników. Analizując treści blogów tego typu, możemy zauważyć dobrą orientację czytelników w kanonie fabularnym, z którego wywodzi się określony projekt publikacyjny. Przejawia się ona w wypowiedziach odbiorców, zwykle w formie komentarzy pod tekstem, na przykład „gratuluję, korzystna zmiana w rozwoju postaci. Nie przepadam za Malfoyem, tym bardziej książkowym”, „plus za własną bohaterkę. Kanon potrzebował nowych postaci”, „podoba mi się pomysł umieszczenia postaci z innej szkoły magii [...] aczkolwiek musisz oddać dobrze charakter tej postaci (jej nabyte zachowania w innej szkole, na pewno różniące się od uczniów w Hogwarcie)”³¹. Przykłady te doskonale ilustrują świadomość odbiorczą czytelników fan fiction i mają obiektywne przełożenie na cały nurt publikacyjny.

²⁸ U. Eco, *Superman w literaturze masowej*, Warszawa 1996, s. 96-97.

²⁹ T. Pająk, *Zjawisko liternetu na przykładzie twórczości J.R.R. Tolkiena*, [w:] *Nowe media a media tradycyjne. Prasa, reklama, internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 79.

³⁰ I.A. Ndiaye, *Przyszłość literatury sieciowej (na przykładzie rzeczywistości rosyjskiej)*, [w:] *Nowe media a media tradycyjne...*, s. 83.

³¹ Są to przykłady komentarzy z blogu fan fiction, budowanego na kanwie powieści o Harrym Potterze, <http://as-the-moon-was-rising-in-your-eyes.blogspot.com/> [dostęp: 13.05.2016].

Znajomość kanonu jest warunkiem koniecznym, by odnaleźć się w meandrach treści oraz hermetycznej społeczności blogu. „Horyzont oczekiwań odbiorcy” musi być budowany na jego świadomości. W innym wypadku uczestnictwo w kreowaniu publikacji ma niepełny charakter, co prędzej czy później zniechęci odbiorcę do zainteresowania blogiem. Poziom uczestnictwa musi być wysoki, co wymusza na czytelnikach aktywność w sferze tematyki, pośrednio aktywizując ich kulturalnie.

Drugim istotnym elementem świadczącym o wpływie blogów fan fiction na zaangażowanie kulturalne czytelników jest analiza dyskusji pomiędzy użytkownikami. Komentując publikacje, często odnoszą się oni do podobnych treści, sugerują literackie inspiracje autorowi bądź polecają między sobą inne blogi fan fiction czy też książki, na przykład: „Jeżeli on nie przeżyje, to się policzymy. Rozumiem, że to koniec części, wielkie bum i te sprawy, ale następnym razem proszę o mniejsze wielkie bum, bo na to nie byłam psychicznie gotowa”, „Jake już dawno powinien od niej odejść. Przyjmujesz taki scenariusz?”, „zajrzyj tu [link]. Świetny fanfik o podobnej tematyce”³². Analizując opisywane treści, zauważyć można dziesiątki podobnych wpisów. Wystarczy zaznaczyć, że pod jednym tylko wpisem na blogu *Sila jest we mnie*, będącym źródłem powyższych cytatów, pojawiło się 128 komentarzy użytkowników. Znakomita większość z nich miała tożsame intencje komunikacyjne. Przykłady te odnoszą się tylko do jednego źródła, co świadczy o skali tego zjawiska w analizowanym typie blogu.

Można więc sformułować pytanie, czy zasięg i siła promocji kultury popularnej poprzez blogi fan fiction są wystarczające, by mówić o stałych odbiorcach dóbr kultury, czy też jest to okazjonalna moda oparta na potrzebie uczestnictwa, a promocja literatury w ten sposób to potrzeba chwili, bez szerszych społecznie implikacji. Umberto Eco, analizując ten dylemat, sugeruje, że ogromna ilość informacji, jaka uderza w odbiorców poprzez mass media oraz ich tematyczna różnorodność, może przeistoczyć się w jakościową zmianę świadomości odbiorców³³. Skutkiem tego procesu byłaby większa wrażliwość na dobra kultury, wynikająca z rosnącej wiedzy społeczeństwa.

Obserwacja tej sceny w Rosji czy USA sugeruje tożsame, optymistyczne wnioski, które w późniejszym czasie mogą mieć swoje przełożenie na procesy w rodzimej przestrzeni internetowej. W Rosji indywidualni publikatorzy fan fiction mają dziś zdecydowanie wyższą pozycję niż kilka lat temu. Często zrzyszają się na wortalach literackich, opartych tylko na twórczości internautów, które cieszą się wciąż rosnącą popularnością³⁴. Kolejnym przykładem, świadczącym o stałości rozwoju tego kierunku popkultury internetowej, jest chociażby kanadyjski wortal „wattpad.com”, będący

³² Są to fragmenty komentarzy z blogu *Sila jest we mnie*, <http://sila-jest-we-mnie.blogspot.com/> [dostęp: 13.05.2016].

³³ U. Eco, *Apokaliptycy i dostosowani...*, s. 79.

³⁴ I.A. Ndiaye, *op. cit.*, s. 95.

międzynarodową bazą publikacji fanfiction. Ten stosunkowo młody serwis (powstał w 2006 r.)³⁵ dziś zrzesza 45 milionów stałych użytkowników, którzy publikują blisko 200 milionów tekstów miesięcznie, w ponad 50 językach³⁶.

Uzasadnienia tego procesu dopatrywać się można także w istocie samej kultury popularnej. Obserwujemy obecnie zanik hierarchicznego modelu kultury dzielącego ją na „wyższą” i „niższą”. Wobec zatarcia tegoż podziału kultura popularna stała się nieodzownym elementem kultury współczesnej³⁷. Jako taka, w perspektywie badawczej, jest odbiciem jakości i potencjału, jaki dzisiejsza kultura stwarza odbiorcom. Takie podejście do kultury popularnej pozwala traktować jej produkty nie na zasadzie krótkotrwałych fenomenów, a ciągłości kulturowych przemian – obecnie wciąż budzących wiele dyskusji. Warto także zaznaczyć, że fan fiction poprzez swoją charakterystykę wpisuje się w nurt kultury repetycji (powtarzanie elementów modnych, społecznie pożądanych), uważanej za jedną z najważniejszych dziedzin współczesnej kultury popularnej³⁸. Poza tym Internet to bardzo dynamiczna platforma komunikacyjna i to nie pozwala jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czy kierunek i intensywność rozwoju fan fiction w sieciach zagranicznych będą miały przełożenie na naszą rodzimą przestrzeń.

Jak wcześniej zaznaczono, rodzimy nurt blogów fan fiction sytuuje się w obszarze kultury popularnej. Analizując walory jakościowe prezentowanej tam literatury, można zauważyć, że treści zwykle adresowane są do niewymagającego odbiorcy. To może być przyczyną wciąż mniejszego zainteresowania tą formą aktywności artystycznej niż w innych krajach. Co więcej, tak hermetyczna czy ograniczona sfera nadawczo-odbiorcza hamuje narracyjny rozwój blogerów fan fiction. Poza tym, analizując zainteresowania uczestników i poruszaną przez nich tematykę, społeczność skupioną wokół przedstawianych blogów można określić jako grupę głównie młodzieży szkolnej. Jak wynika z badań, aktywność w blogosferze deklaruje ponad 60% młodzieży gimnazjalnej³⁹. Dlatego młody wiek uczestników niewątpliwie wpływa na narracyjną, jak i stylistyczną jakość przekazów.

Analiza konkretnych blogów wykazuje w znakomitej większości przypadków brak uporządkowanej narracji, stylistyczny bałagan tekstu (brak zaangażowania w korektę), fabularne grafomaństwo i powtarzalność. Co więcej, odbiorcy rzadko sygnalizują twór-

³⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Wattpad> [dostęp: 27.05.2016].

³⁶ Informacje te pochodzą z zakładki *Wattpad dla prasy*, <https://www.wattpad.com/press/> [dostęp: 27.05.2016].

³⁷ M. Jaworski, *Refleksyjny i kulturotwórczy charakter kultury popularnej*, [w:] *Kultura popularna: konteksty teoretyczne i społeczno-kulturowe*, red. A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, Kraków 2010, s. 59.

³⁸ M. Krajewski, *Kultury kultury popularnej*, Poznań 2003, s. 210.

³⁹ S. Seul-Michałowska, *Blog jako nisza rozwoju młodzieży*, [w:] *Nowe media. Nowe interpretacje*, red. M. Sokołowski, Warszawa 2010, s. 58-65.

cy przedstawione prozatorskie błędy. Widać, nie są to elementy dla nich szczególnie istotne, w przeciwieństwie do fabularnych wolt, sugerowanych przez komentujących. Tłumaczy to teoria, mówiąca, że powieść odcinkowa często zastępuje odbiorcom marzenia, jednocześnie je pobudzając⁴⁰, rozwijając. Stąd duże zaangażowanie narracyjne czytelników fan fiction i brak krytycznego podejścia wobec warsztatu pisarskiego autora. Nie analiza jakości treści jest przedmiotem aktywności kulturalnej uczestników blogosfery fan fiction, lecz sam materiał fabularny. To opisywana historia decyduje o czytelniczym zaangażowaniu.

Trzeba jednak zaznaczyć, że istnieją przykłady blogów fan fiction o wysokiej literackiej jakości w obszarze narracji, a także stylistyki wypowiedzi. Niemniej są one w zdecydowanej mniejszości, zarówno w sferze nadawczej, jak i odbiorczej.

Konkluzja

Internet, poprzez szeroki zasób i różnorodność narzędzi, jakimi dysponuje, z kanału informacyjnego przekształcił się w przestrzeń społecznej realizacji na różnych jej obszarach. Jednym z nich, doskonale adaptującym się do warunków funkcjonowania w sieci i mechanizmów je określających, jest współczesna kultura. Płynność, z jaką kultura popularna operuje potencjałem internetu, w dużej mierze wynika z analogii procesu komunikacji pomiędzy nadawcą a odbiorcą w tych dwóch przestrzeniach dialogowych. Wzajemne zależności doprowadziły do przenikania procesu kreacji kultury do przestrzeni wirtualnej. Transparentnym rezultatem tego procesu jest literatura fan fiction, tak dynamicznie rozwijająca się w wirtualnym otoczeniu.

Trudno jeszcze stwierdzić, czy nurt fan fiction, choć pasjonujący dla obserwatora, jest trwałym modelem aktywności kulturalnej współczesnych odbiorców literatury. Dynamika internetu i przekształceń współczesnej kultury rodzi wątpliwości co do stabilności tego procesu. Natomiast tendencje blogosfery fan fiction, dające się zaobserwować na zagranicznych rynkach, sugerują jednak, że potencjał tej formy literackiej aktywności wciąż wzrasta, a publikacje tego typu są dziś jednym z kierunków rozwoju kultury współczesnej.

Bibliografia

- Bauer Z., *Gatunki dziennikarskie*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, E. Chudziński, Kraków 2008.
- Bielak T., *Kultura uczestnictwa – kultura kontestacji? Debaty internetowe wokół ACTA*, [w:] *Współczesne media. Język mediów*, red. I. Hofman, D. Kępa-Figura, Lublin 2013.

⁴⁰ U. Eco, *Superman w literaturze...*, s. 68.

- Bomba R., *Humanistyka cyfrowa w badaniu kultury popularnej*, [w:] *Nowe media i wyzwania współczesności*, red. M. Sokołowski, Toruń 2013.
- Czubaj M., Feliciak M., *O la bloga!*, „Polityka” 2006, nr 20.
- Eco U., *Apokaliptycy i dostosowani. Komunikacja masowa a teorie kultury masowej*, Warszawa 2010.
- Eco U., *Superman w literaturze masowej*, Warszawa 1996.
- Filiciak M., *Gadanie na ekranie*, „Polityka” 2006, nr 20.
- Filiciak M., *Wirtualny plac zabaw. Gry sieciowe i przemiany kultury współczesnej*, Warszawa 2006.
- Fiske J., *Postmodernizm i telewizja*, tłum. J. Mach, [w:] *Pejzaże audiowizualne. Telewizja. Wideo. Komputer*, red. A. Gwóźdź, Kraków 1997.
- Hopfinger M., *Literatura i media po 1989 roku*, Warszawa 2010.
- Jauss H.R., *Historia literatury jako prowokacja*, tłum. M. Łukasiewicz, Warszawa 1999.
- Jaworski M., *Refleksyjny i kulturotwórczy charakter kultury popularnej*, [w:] *Kultura popularna: konteksty teoretyczne i społeczno-kulturowe*, red. A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, Kraków 2010.
- Kisielewska A., *Bohaterowie elektronicznego olimpu*, „Kultura Popularna” 2003, nr 1.
- Krajewski M., *Kultury kultury popularnej*, Poznań 2003.
- Krzysztofek K., *Paratekst, jako postfabrykant kultury*, [w:] *Pogranicza audiowizualności*, red. A. Gwóźdź, Kraków 2010.
- Michalak A., *Společne uwarunkowania zjawiska blogów*, [w:] *Przestrzenie wizualne i akustyczne człowieka. Antropologia audiowizualna jako przedmiot i metoda badań*, red. A. Janiak, W. Krze- mińska, A. Wojtasik-Tokarz, Wrocław 2007.
- Ndiaye I.A., *Przyszłość literatury sieciowej (na przykładzie rzeczywistości rosyjskiej)*, [w:] *Nowe media a media tradycyjne. Prasa, reklama, internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009.
- Nicholas D., *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie internetu: idee, metody, środki*, Warszawa 2001.
- Pająk T., *Zjawisko literetu na przykładzie twórczości J.R.R. Tolkiena*, [w:] *Nowe media a media tradycyjne. Prasa, reklama, internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009.
- Para P., *Kompilacje jako praktyka tworzenia w obszarze kultury popularnej*, [w:] *Dyskursy kultury popularnej w społeczeństwie współczesnym*, red. A. Cybal-Michalska, P. Wierzbka, Kraków 2012.
- Półtorak M., *Komunikowanie o literaturze kryminalnej w internecie (na podstawie blogu „Żywi i umarli” Mariusza Czubaja)*, „Zielonogórskie Seminaria Językoznawcze 2014”, red. M. Hawrysz, M. Uździcka, A. Wojciechowska, Zielona Góra 2015.
- Sajna R., *Europa multimedialna. Od Acta Diurna do Europa.eu*, Bydgoszcz 2011.
- Seul-Michałowska S., *Blog jako nisza rozwoju młodzieży*, [w:] *Nowe media. Nowe Interpretacje*, red. M. Sokołowski, Warszawa 2010.
- Sławiński J., *Słownik terminów literackich*, Warszawa 1976.
- Starek-Wróbel A., *Blogi jako środek przekazu informacji*, [w:] *Media między przeszłością a teraźniejszością*, red. M. Zdulski, Jelenia Góra 2012.
- Szyłak J., *Poetyka komiksu. Warstwa językowa i ikoniczna*, Gdańsk 2000.
- Taylor L., Willis A., *Medioznawstwo. Teksty, instytucje i odbiorcy*, Kraków 2006.

Strony internetowe

- Blog fan fiction, budowanego na kanwie powieści o *Harrym Potterze*, <http://as-the-moon-was-rising-in-your-eyes.blogspot.com/> [dostęp: 13.05.2016].
- Blog *Sila jest we mnie*, <http://sila-jest-we-mnie.blogspot.com/> [dostęp: 13.05.2016].

Czajka K., *Fikcja po fikcji*, <http://www.polityka.pl/kultura/aktualnoscikulturalne/1517432,2,fan-fiction-czyli-ciagi-dalsze-ksiazek.read> [dostęp: 12.05.2016].

Serwis *Wattpad dla prasy*, <https://www.wattpad.com/press/> [dostęp: 27.05.2016].

Serwis *Wattpad* w wikipedii, <https://en.wikipedia.org/wiki/Wattpad> [dostęp: 27.05.2016].

Wortal Rady Języka Polskiego, http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1032:internet-&catid=44 [dostęp: 10.12.2016].

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do szerszych rozważań na temat funkcjonowania literackiej twórczości użytkowników Internetu w przestrzeni nowego medium. Jest też kontynuacją prowadzonych przeze mnie badań na temat znaczenia literatury w sferze komunikacji internetowej. Dziś internet to nie tylko kanał informacji, ale także przestrzeń społecznej realizacji, we wszystkich jej obszarach, a więc także w kulturze. Artykuł jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, jaki ma wpływ działalność użytkowników sieci na obraz współczesnej kultury, przy jednoczesnym wskazaniu przemian kultury i internetu wynikających z interakcji tych dwóch przestrzeni. Rozważaniom tym posłuży analiza blogów, które zawierają literacką twórczość użytkowników internetu. Ten gatunek wypowiedzi daje możliwość badania relacji nadawczo-odbiorczych i ich kulturowych implikacji, co będzie głównym celem dalszych rozważań.

Słowa kluczowe: komunikacja, internet, kultura popularna, blog, nadawca, odbiorca, fan fiction.

FANFICTION BLOGS AS A NEW ELEMENT OF PRESENT CULTURE

Summary

This article is a supplement to a broader discussion about the functioning of the literary Internet users in the new medium. It is also a continuation of the author's study on the importance of literature in Internet communications. Today, the Internet is not only a source of information, but also the space of social activity in all areas, including culture. This article is an attempt to answer, how does it affect the activity of network users on the modern culture, showing the transformation of the culture and the Internet as a result of the interaction of these two spaces. Analysis of blogs with literary works of internet users, facilitate discussion. Blog gives the the opportunity to study the relation of the sender and recipient and their impact on culture, which will be the main objective of further consideration.

Keywords: communication, internet, pop culture, blog, sender, recipient, fan fiction.